

HIGIEN'A SI SCOL'A

FÓIA

pentru

Sanetate, morbi, Educatiune si instructiune.

Votiv'a Tabla.

Precum se nascu morbi prin relatiuni cu lumea esterna, asia se si vindecã ei prin schimbarea acestoru relatiuni, ér' nu prin otarite midilóce singulare. Aicea jace marea dar' inca totu necunoscut'a valóre a dieteticei, a tractarei psihice. Cei mai multi patienti cugeta, ca déca inghitu prescriisulu pravu si apoi facu, ce le place, e bine; ei 'si imaginéza, ca done linguri lapte de migdale cu salitru potu face éراسi bunu, ce au stricatu diece linguri de vinu. Ba ei cugeta, cà mediculu, care nu prescrie, nu curéza; eu inse dîcu, cà unulu cá acel'a curéza mai bine.

Baronulu Dr. Med. E. de Feuchtersleben.

Aparatulu genitalu omenescu.

Calitatea lui anatomica, destinatiunea fisiologica a lui, bólele lui si tractarea fisiatrica a lui.

(Urmare.)

Bólele, ce provinu in partile genitáli femeesci suntu urmatórele:

a) *Abaterea in menstruatiune*, care se póte numí semnalulu si custodea sanetatii femeesci, este de mai multe feliuri, adeca;

1. *oprirea menstruațiunei séu amenorea*, 2. *menstruațiunea dore-rósa séu dismenorea*, 3. *menstruațiunea profusa si pré désa séu menoragi'a*.

La 1. e de insemnatu, ca ea séu nu se aréta nici de cum, séu mai târdîu decâtu in starea normala, séu este oprita, dupa ce s'au aretatu. Déca menstruațiunea nu se aréta nici de cum, apoi se póte presupune, ca este vre-unu defectu in formatiunea genitaleloru si adeca lips'a de ovarii, a mitrei, intinderea hime-nului preste totu. Si in acestu casu afara de operatiunea hi-menului, nu póte fi vorba de vre-o sanare, càci concernintele persóne suntu asié nascute, cá si cei orbi si surdi din nascere. In casulu candu menstruațiunea se aréta mai tardîu cá si candu incepe pubertatea, caus'a cáu obicinuita este educatiunea smin-tita, prin care se debilitéza constitutiunea, ori vre-o bóla si inghitírea multoru medicamente. Aicea suntu indicate intarirea corpului intregu prin midilóce indiferente naturali, o dieta ne-iritativa, aeru curatu, miscare multa, scalde, mai tardîu o re-gulata gustare secsuala. Oprirea menstruațiunei se póte intemplá de-odata, séu cu incetulu. Caus'a opririi de-odata este mai totudéun'a *recél'a* si *afectiunele*; tractarea in casulu de antáiu are a se tiermuri, a restitui éراسi conturbat'a circulatiune a sangelui, care se efeptuesce mai usioru prin aplicarea *brêului lui Neptunu* preste nópte, carui'a se mai póte adauge si o baia de picioare, calda ori recorita de 10—15 minute — de 22—14° R. — cu frecarea picioareloru. In casulu alu doilea este de in-dicatu: miscarea in aeru curatu, unu semicupiu impaciutoriu dela 20—18° R. cu stravarsari mai reci si brêulu lui Neptunu preste nópte pre langa o dieta indiferenta si o stapanire de sene. Causele amenoreei cronice suntu de multe feliuri si trac-tarea trebuie se iá privintia la ele; de multe-ori este patim'a in ovarii, câte odata o dieta rea, lips'a de aeru curatu si de miscare, precum si una pré incordata munca, necasu si grija, câte odata si escesu in gustarea secsuala, si lips'a de acést'a gustare. Tractarea are aci se fia suscitatoria, adeca se se aplice fomite suscitatoríe in regiunea ovarieloru, spalarea corpului intregu demanéti'a, candu ese din asternutu, inelirea in lin-tioli a corpului intregu cu urmênd'a spalare si o dieta potrivita neiritativa. Nu potemu destulu svatuí femeile a se pazí in a-cést'a bóla de tractarea femeeloru medicise, càci ele pórtá o

tabera de medicamente, de multe-ori si veninate si ruinéza cu totulul plapand'a constitutiune a tinereloru femei.

2. *Menstruatiunea dorerósa* séu *dismenorea*. Acést'a póte urmá in tóta lun'a si dorerile au asemenare cu dorerile nasce-rei; acestu reu se aréta mai cu séma la fete si veduve tinere si atérna de lips'a unei activitati sanetóse a organeloru, dar' ea se póte basá si pre inascut'a angustare a gurei mitrei, pre unu cataru alu mitrei, inflamatiunea grumadiului mitrei si a ovarieloru — si pentru ace'a cur'a are se se indrepte dupa aceste indicatiuni. In timpul nostru patimescu fetele si muie-rile mai vêrtosu cele mai cultivate adese-ori de acestu reu, fora cá pentru ace'a, menstruatiunea se se numere intre bóle. — Tractarea acestui reu este de doue feliuri, si adeca un'a sub parocsismu spre a usiorá ori stemperá dorerile, si aci suntu indicate baile de sieditu stemperate dela 20—18° R. de mai multe-ori pre dí, brêulu lui Neptunu permanentu, schimbandu-lu candu se usuca, si jacerea orisontala in patu. Dupa-ce au incetatu dorerile — intre pause — are se urmeze o generala intarire a corpului prin spalarea cu apa própeta in tóta demanét'i'a a corpului intregu, prin portarea brêului lui Neptunu noptea, prin locuint'i'a curata, vestminte potrivite, alimente satióse, lapte, aluaturi, verdetiuri, miscare in aeru liberu, lucru, amblare, gimnastica, jocu, si viétia secsuala moderata, càci de multe-ori abstinent'i'a dela gustarea secsuala este caus'a principala a acestui reu. Profesorulu Scanzoni, o auctoritate medica in morbiu femeeloru, díce: „Morbulu se observa din o parte la femei, a caroru boldu secsualu din ori-ce cauza nu afla indestulire; fecióre betrane si veduve tinere ne dau unu contengentu mare de bóle apartienatórie de categori'a acést'a; mai cu séma suntu cele de pre urma, cari renuntiandu dintr'o data la dedat'a gustare, patimescu de congestiuni in organele secsuali, cari póte ca le si mai marescu prin nenatural'a indestulire — onania — a boldului secsualu!“ — Si totu acestu profesoru díce mai departe, ca tóte midilócele alopaticé, nu ajuta nimicu in acést'a bóla. Fisiiatrii inse au vediutu cure fromóse, dupa intrebuintiarea apej precum aretaramu mai susu.

3. *Menstruatiunea profusa* ori *menorag'i'a*, acést'a se aréta in doue feliuri, ori ca flucsulu sangelui in periodulu menstrualu este mai mare decátu ar' trebuí se fía, ori ca duréza mai lungu

timpu decâtu ce ar' trebuí, ori ca perioadele menstruali se apropia mai tare si ast'feliu menstruatíunea se intempla la 3 septemani ori si la 14 dîle in cvantitatea, in care in statulu normalu se aréta la 4 septemani. Caus'a acestui reu se atribue unei nestemperate gustari secsuali, precum si unei préiritatiuni a organeloru prin ingregare désa si prelungit'a doicire, precum si unei neperfecte intremari a mitrei in timpuluhusiei. Profesorulu mai susu amintitu dîce: „neobicinuit'a ori necumpetat'a iritatiune secsuala a genitaleloru da câte odata ímpulsu la escarea menoragiei si este adese-ori singur'a causa a acestei anomalie la nou-casatoritele femei si la escesuri in venere, ce comitu adese-ori femeele publice!“

Nu e indoiala, ca cele mai multe femei ale societatii civilizate, cari mananca multa carne si sarature menstruéza pré multu ori pré lungu; multifariele observari ne-au doveditu íne cá ori-ce curgere de sange preste trei dîle este abnorma si unu isvoru de slabiciune.

Tractarea are se íá privinti'a la causele bólei si se dé inviatiuni atátu in decursulu pauselor, câtu si inainte si in timpulul periodului. In timpulul pauzei este indicata abstinenti'a de mai multe luni a gustarii secsuali, vre-o câteva dîle inainte de periodu evitarea ori-carei eregtiuni si sfortieri corporali si jacerea orisontala, cá se se modereze congestiunea catra organele basenului, si acést'a asiediare are se fía observata in totu decursulu menstruatíunei; pre langa acést'a au se fía aplicate comprese — cârpe — gróse moiata in apa prospeta rece si pucintelu stóirse preste fóle si schimbate cum se incaldiescu si in tóte dîlele o ínelire totala cu semicupiu. Déca picioarele ar' ff reci, apoi trebuescu incaldíte prin urcióre umplute cu apa calda si puse intre picióre, ori prin cârpe, flanele incaldíte. Se potu íntrebuintiá si in tóte dîlele bai de sieditu de trei ori pre dí cu apa stemperata de 18—14° R. in duratiune de 10—15 minute, suntu indicate si spalarile extremitatiloru superioare — manelor — cu o frecare poternica. Si déca nici acuma nu ar' incetá curgerea de sange si femeea ar' ff seraca de sange, atunci trebuie astupata gur'a mitrei cu éscá móle, càci atunci se inghiaga sangele si ast'feliu incéta curgerea.

Mai avemu se observamu ceva si despre *incetarea menstruatíunei*, care se intempla intre anii 45—55 si cari se numescu

si ani *climacterici* si de cari se temu multe femei, fiindu-cà ele cugeta, cà atunci au se se lupte cu multe rele. Dar' acést'a e numai o ratecire, pentru-cà încetarea menstruatii nu însemnéza alt'a decâtu cà ovariele si-au încetatu functiunea, în urmarea carei nu se mai pogóra oulu în mitra si pentru ace'a î-i lipsesce si stimululu spre stórcerea sangelui, care servece la oulu fecundatu spre formarea si crescerea embrionului, éra celu nefecundatu în form'a menstruatii parascesce corpulu neutilissatu. Cu nedreptu se numesce periodulu femeescu si *curatieni'a lunaria*, pentru-cà sangele menstrualu nu e intru nimicu mai necuratu séu mai reu cá altu sange, càci cum ar' poté elu atunci servi spre formarea embrionului? Asié dara la menstruatii nu e nimicu de curatitu si acést'a falsa numire provine dela Moise si dela Hebreii antici, càci acestoru primitivi omeni a trebuitu oprita igienice împreunarea secsuala cu o muiere în timpulu periodului, pentru-cà acestu actu în timpulu acél'a e nu numai nedelicatu, ci totu-odata si nesanetosu si pentru ace'a, femeea în timpulu periodului s'a privitu de necurata, si nu a fostu ertatu se ffa atinsa de vre-unu barbatu, ce si astadi e cu totul la locu, dar' nu se pré observa! Déca dara la o femea încéta periodulu, nu remane nimicu necuratu în corpulu ei, pentru-cà aceea, ce pâna acuma s'a storsu din ea, nu a fostu necuratu. Se intempla negresítu de multe-ori, de unele femei în timpulu acést'a patimescu ore-cari schimbári cari inse prin restringerea dietei, prin spalarea corpului întregu, prin miscare în aeru liberu, bere de apa prospeta recoritoria disparu éراسi si corpulu vine în ordinea cuvenita.

(Va urmá.)

Disenterí'a.

Disenterí'a numita si *scursóre* provine mai raru sporadice, adéca la individi singuratici, din contra inse ataca în o forma contagiosa epidemica anume în vér'a ferbinte regiuni întregi. Diet'a nepotrivita si recél'a suntu cea mai mare parte caus'a asestei bóle. Prodromii ei suntu: lips'a de apetitu, greatí'a, unu simtiu de debilitate, doreri colice în decursulu matiiului colonu — pre langa buricu — urdinari usiore, cari apoi se marescu

suntu mai dese si la desiertare cu scremuri — tenesmu — provenitorie din atingerea materieloru iuti cu muschi si nervii matiului dreptu. Escrementele suntu la inceputu subtîri si se totu micșioréza, pâna-ce in fine se lapeda unu fluidu galbenfu brunfu apatosu, mestecatu cu mucu, pelcutie si sange. Desiertarile urméza câte 10—20 pe dí de multe-ori numai sange si mai tardîu mestecate cu puroiu. Fólele este umflatu, nu dóre totudénn'a, inse desiertarile urméza cu tenesmu dorerosu. Si dupa gradulu morbului se aréta si friguri mai domóle, ori mai vehementi, vomiri, séte nedumerita, ametieli, delirii, recirea picióreloru.

Dupa 3, 4 díle tóte aceste simptome se potu domolí si atunci se privesce morbulu, cá frantu si trecatoriu in sanetate. Déca inse simptomele nu se domolescu si desiertarile iau unu caracteru putredu, puturosú séu ca se intrerumpu ori urméza fora voi'a patientului, se aréta meteorismu — umflarea folelui — o decadentia mare, trasurele faciei schimbate, crescerea recelei in picióre, pulsú mai micu, mai debilu dar' mai veloce, atunci e pericólu de viétia séu in casulu celu mai bunu o sanare in-céta, grea.

Nu arare-ori insociescu acestu morbu peritonitis si simptome de fére si de galbinare cu afectiunea ficatului, séu ca se nasce *piemi'a* — in urmarea intrarei puroiului in sange. Tóte aceste aparitiuni suntu de cea mai rea insemnata.

Diaree cronice, ulceratiunea matiiloru si o debilitate generala suntu morbi posthumi ai disenteriei, cari duréza cu lunile, ba si cu anii, si déca se aréta cá morbi de aclimatiune la cei ce schimba patri'a, apoi ei afla sanarea numai dupa-ce se intorcú éراس de unde au plecatu. — La noi se nasce disenteri'a mai cu séma vér'a, candu lucra omenii si asudati se trantescú pre pamentu ori iérba, fora cá se puna ceva subt ei.

Precum unu modu de alimentatiune si de viétia potrivitu naturei póte scuti neconditionatu incontr'a disenteriei, asié si cur'a potrivita naturei póte saná neconditionatu disenteri'a, déca se va aplicá la timpulu seu.

Pentru cura suntu indicate o dieta potrivita, cu incungiu-rarea carnei, mai alesu lapte, aluaturi usiore, clistire mici de o temperatura blanda de 18—16° R. dupa fiacare desiertare, de ar' ff cátu de multe pe dí, bere de apa dupa sete, brêulu

lui Neptunu schimbatu cum se usuca; impaciuitorie semicupie si invelirea totala in friguri suntu forme vindecatorie. Déca s'aru aretá simptome tifoide, apoi atunci trebuescu bene frecate manele si picioarele in semicupiu, inse încâtu picioarele aru ff reci, nu suntu a se pune in apa.

Bai'a de lumina si de aeru.

(Urmare.)

Aice ni se dà ocaziune potrivita a vorbí cevasi si despre *receli*, cari se privescu in mfi de morbi, cá cause casiunatorie de morbi, mai vertosu acolo, unde nu se póte aflá alta causa. Déca unu fluxu de aeru intensivu, atinge o péle termalminte neeserceata, adeca molesita, atunci concernintele fibre neryóse, vasale sangvinee si ghindulele pelei se voru constringe nu numai relativu mai tare, ci mai multu ori mai pucinu voru remané contracte, adeca inchise, tocmai pentru-cà nu suntu esercéte in expansiune si contractiune. Urmarea va fi dara ca in concernint'a partia a pelei va stagná si se va retroversá escretiunea gase-loru si a aburiloru.

Cu câtu dara se va aflá mai multa sgura in sange, cu atât'a mai bogatu se va solví ea prin retroversare — si se va escitá spre secretiune critica, din ce apoi trebuie se se nasca maladii de diferite grade precum si morbi grei; si acést'a cu atâtu mai securu si mai greu, cu câtu pelea va fi mai molesita, adeca dedata la caldura, ast'feliu se neglige schimbarea materiei séu metamorfos'a si se agramadesce sgur'a. Déca caldur'a naturala interna, nu va poté curêndu a eliberá éراسi atins'a partia a pelei din letargi'a ori paralis'a sa, apoi in casu mai bunu se voru escá friguri, in casu mai reu doreri nervóse, adeca reumatismu etc. Acestu de pre urma nici nu insemnéza alt'a, decâtu o estraordinaria nisuintia, sfortiare a concernentei partia de nervi, de a aduce éراسi la expansiune amortitele vasa sangvinee si ghindule, respective a provocá urcarea locala a caldurei.

Cá se se póta urmá acést'a nisuintia a naturei dupa o productiune de caldura mai inalta, este cá celu mai naturalu ajutoriu si sanativu midilocu la reumatismii acuti si alte nevralgii (doreri) o artificiósa aplicatiune de caldura prin lumin'a sórelui séu prin bai'a de aboru, ori famente cu apa calda, prin care vasale sangvinee si ghindulele remase

in letargia se se descepte érase la functionare, respective se se aduca la espansiune.

E dreptu ca de multe-ori unu iritamentu de frigu mai acutu si intensivu, precum d. e. frecarea cu apa rece ori neoa, fomite susci-tatorie, dusiuri etc. potu produce asemené inaltiatu caldura, dar' empiri'a ne invétia, ca in cele mai multe casuri de aceste o aplicatiune dirépta a caldurei, duce la scopu mai securu, mai rapedo si mai priiuciosu.

(Va urmá.)

SCOLASTICU.

D. Invetiatoriu din Siomeut'a Eli'a Popu trage in Nr. 11 alu foiei „*Biseric'a si Scol'a*“ atentiunea celor'a-lalti invetiatori la studiulu „*Higieniei*“ in scól'a poporala. De-si ne-amu bucuratu vediendu oresi-care miscare la DD. Invetiatori si in directiunea acést'a, totusi vediendu cá numitulu invetiatoriu vorbesce cu o emfasa despre unu obiectu, pe care — cum invederéza din cele scrise, nu-lu pré pricepe, ne vedemu moti-vati a face unele reflexiuni, nu cá se-lu descuragiemu, ci cá se-lu indreptamu in privinti'a consecintieloru eronee, ce se potu desvoltá din astfeliu de articuli. Asia d. e. dice D. Popu: „*nu regule segi higienistice intielegu eu pentru copii, ci propunere practica intuitiva si esemple vii,*“ mai departe: „*o perdere de timpu aru fi nu numai pentru prunci, ci chiar' si pentru adulti a le instrá din câte dse si muschi sta corpulu omu-lui, cum le chiama si din câte pature sta lumin'a ochiului, câte camere are anim'a etc.*“ — Totu frase nestudiate.

Nu ne indoimu ca D. Popu, pe care noi pentru diliginti'a si ni-suinti'a s'a in desvoltarea invetiamentului multu 'lu stimamu, nu va sci, ca la propunere, obiectulu, despre care vré se vorbésca, trebue se fla bine cunoscutu. Higien'a nu e sciinti'a „*a cundse organismulu corpului seu*“ precum se esprime D. Popu, ci ea este o sciintia: a pazi organis-mulu si organele lui cu tóte functiunile loru in *statulu normalu*, ea cere dara absolutu de lipsa: cunosciinti'a corpului omenescu. a insusirei lui si a functionarii diferiteloru organe a le lui. Dar' aceste cunosciintie de unde se potu cascigá? Firesce din Anatomia si Fisiologia séu mai pre scurtu din Antropologia. Nu va fi dara nici unu timpu perdutu a cundse din câte ósa si muschi consta corpulu omenescu si ce destina-tiune au, cáci necunoscându unu organu alu corpului in destinatiunea séu functiunea sa, cum vomu sci care e *statulu normalu* alu lui, cá se-lu scimu pastrá dupa legile igienice in acestu statu normalu. Demonstrandu D. Invet. Popu in articululu seu, ca nu e lipsa a spune copiiloru din câte pature consta lumin'a ochiului ne da dovada pipaíta, ca elu nu cundse obiectulu despre care tractéza, pentru-ca densulu ar' trebui se scie din aceea parte a fisicei, ce se numesco „*optic'a*“ ca lumin'a ochiului nu e or-ganu, care se consté din pature, ci e numai o gaura numita „*pupil'a*“

incungiurata de curcubeulu ochiului, prin care au se tréca radiele luminei la retina, adeca la nervulu opticu, care apoi icon'a obiectului tiparita in retina, se o duca la creere si aci se se nasca vederea. Iata dara câtu de gresíta este o espresiune neprecugetata! D. Popu nu vré se scie nici de camerele animei. Dar' noi 'lu intrebamu, cum va esplicá elu eleviloru sei circulatiunea sangelui si cu ea legat'a resufflare, cá se dé ratiune regulei igienice, despre care vorbesce: pentru-ce e mai bine a resufflá candu e frigu cu gur'a inchisa prin nari. -- Se venimu la asemenarea gurei cu usi'a, care se inchide si deschide, si care in adeveru este intuitiva si practica. Cá usi'a se se póta inchide si deschide, are lipsa de titíni, prin asemenare dara si gur'a va avé lipsa de asié ceva. Si care suntu titínele gurei, cá ea se se póta inchide si deschide, negresítu „falcile“ cari constáu díj ósa, tingi, muschi legati in articulatiune. Si acést'a nu ne invétia Higien'a, precum se pare D. Popu, ci Anatomí'a. Asié e si asemenarea corpului nostru cu unu cuptoriu, cu o masina, care lucra si se umple de sgura. Tóte aceste ceru o prealabila cunoscintia antropologica, cáci fora acést'a voru invetiá elevii frase, ér' nu realitate. Nu e dar' timpulu perdutu a vorbí copiiloru si despre ósa, muschi si alte parti ale corpului nostru, ci fórté folositoriu, numai se le scíe invetiatoriulu insirá dreptu si bine si se nu le atribue functiuni, ce ele nu au, precum au inceputu unii invetiatori a le descrie.

Amu vediutu din altu articulu érași cu placere, ca D. Inv. Popu da atentiune cuvenita si „gimnasticei“ acelui obiectu prescisu de lege si in scól'a poporala, carui cei mai multi invetiatori dau pré pucina atentiune din caus'a, ca nu cunoscú efectulu igienicu, ce-lu póte produce gimnastic'a esercéta dupa regule igienice. Inse si aci se cere cunoscintí'a organeloru, ce au se intre in actiune, articulatiunile loru si cáta miscare posibila se póte acceptá din ele, si acést'a cunoscintia ni-o dá érași Antropologí'a. Déca gimnastic'a e prescisa in scóla, ea trebue se aiba scopu, si scopulu ei este, cum 'lu audímu pururea la esamenile de evalidatiune: „de a intari corpulu si a-i cascigá desteritati.“ Dar' déca ne-arú intrebá vre-unu elevu: Cum se intaresce corpulu prin gimnastica? Ce-i vomu respunde fora cunoscintí'a antropologica? Invetiatoriulu, care cunósce Antropologí'a va respunde, ca partile corpului nostru puse in miscari regulate si espuse influintiei atmosferei prin actiunea nerviloru voru capetá oresicare *turgoru*, adeca voru rosí si se voru estinde — si prin acést'a circulandu sangele mai repede prin aburimea peleí, se voru curatí de o parte de materiele utilizate, éra de alt'a parte prin urcarea apetitului, voru primí parti noue nutritorie si asié se voru imputerí, pe lângá acést'a, esercéndu-se partile, articulatiunile devinu mai elastice si prin acést'a capeta totu corpulu o ueiorintia, o desteritate in apucaturele sale. Dupa-ce amu cunoscutu organele, cari venu in actiune la gimnastica, dupa-ce amu cunoscutu câtu concedu articulatiunile loru, ce miscare potu ele face, fora dauna, vine apoi Higien'a si ne spune: ca nici o fortiare, nici o schimbare repentina a corpului, nu e priinciósa. Dupa acést'a regula, vomu incepe dara cu miscarile

mai line, mai moderate si ne vomu urcă pâna unde concedu articulatiunele, vomu încetâ candu corpulu a ajuusu la punctulu, peste care a trece, ar' fi dauna, vomu acoperi corpulu inferbentatu cu vestminte mai calduróse, cá se nu recésca si asié cu încetulu i-i vomu dá repaosulu cuvenitu. Nu póte fi dara nici o regula higienica „s'éca“ cum se pare D. Popu, numai se o scie aplicá unde trebue. Din tóte aceste invederéza, ca intentiunea nóstra nu este a impededá pe D. Invet. Popu in bun'a nisuintia a indemná pe colegii sei la studiulu Higieniei si alu gimnasticei si in interesulu, ce-lu desvólta pentru acestu studiu, ci a-lu informá si a-lu indemná la cele ce au si trebue se premérge studiului Higieniei, si atunci nu va parasí nici elu, nici alti invetiatori modest'a mésa a scólei poporale, cá se se urce pe catedra si se preléga despre obiecte, de cari nu au destula cunoscintia imbracându-le in frase vatematorie de sciintia.

Dlu Preotu din Cizeriu Gregoriu Cardosiu, ne provóca se ne damu in foi'a nóstra opiniunea in privinti'a multu bucimatului folosu alu „Gichtketten si Flussableitung“ adeca alu Catenei de artritis si derivatoriului de fluxu, care dupa anontiele esite in tóte diariiele vindeca: artritis, revmatismulu, odontalgí'a — durerea de dinti — spasmiu stomacului si ai altoru organe, inflamatiunea ochiloru revmatica, pecinginea, tranjii, patimele peptului, surditatea, epilepsi'a etc. si consta numai 6 fl. platiti inainte. Inventatoriulu acestei catene minunate este Eduard Winter in Berlinu si ne vestece puterea catenei lui cu atestate si documente dela medici, cari le-au intrebuintiatu cu mare folosu insemnandu totu odata, ca numai a lui este genuina si vindecatoria de bólele mai susu insemnate.

Opiniunea nóstra despre acést'a catena este totu aceea, ce amu insemnatu mai de multe-ori in foi'a nóstra si despre alte arcané, ca nu suntu alta, decâtu o pacalitura, o coticaria si inventorulu ei unu pungasiu rafinatu, care folosindu-se de credulitatea poporului i-i scóte banii din punga. Laudele scrise de cei ce s'aru fi vindecatu cu acést'a catena si atestatele medicinale, le privimu, cá o legatura de ochii poporului, cá cu atátu se-i fia mai usióra pacalitur'a.

In timpulu nostru pe bani se facu tóte. — Déca vomu judecá, cá astadi pentru tóta ból'a se afla arcanu specificu precum d. e. pentru bólele mai susu insirate, catev'a de care vorbimu si multe alte medilóce arcané, pentru morburi de peptu si plumani, Alopulu de plante Schneeberg alu lui Wilhelm s. a. s. a. apoi aru trebui se înceteze tóte bólele, dar' fiindu-ca noi vedemu tocmai contrariulu de o parte, éra de alt'a parte nici adeverat'a cunoscintia fisiologica si higienica, ba nici insasi medicin'a alopatica nu permite medicine specifice pentru fia-care bóla, càci ele tóte se desvólta dupa legile naturali, dupa gresielele, ce le comitemu in contra lor, nu aflamu de lipsa a mai demustrá mai departe

insielatori'a, ce se face prin ast'felu de medicamente arcane. — Dar' cine are 6 fl. de lapedatu, cerce, si déca are credintia firma, póte ca se va mantui, càci credinti'a mantue de multe-ori!

BIBLIOGRAFIA.

Isagogi'a adeca introducere in cunoscinti'a cartiloru santei Scripture de Dr. Ilarionu Pusicariu, protosincelu archiepiscopescu, asesoru consistorialu si profesoru seminarialu. Sibfiu. Tipariulu tipografiei archidiececane, 1878. Nu ne tienemu competenti a ne dá in meritu opiniunea despre acést'a carte, atâta inse potemu afirmá, ca este scrisa in unu stilu curatu, ca contine materialu instructivu si interesantu, ca tipariulu e netedu si placutu, cá si exteriorulu ei si ca eruditiunea D. auctoru pe terenulu acést'a ni-e cunoscuta, totu atâtea momente, cari recomanda cartea nu numai preotîmei, ci si laiciloru, cari se intereseza de beseric'a loru. Pretiulu este 1 fl. 50 cr.

Creatiunea si desvoltarea spirituala primitiva a omenimei, prelucrata dupa A. Arneth de Teodoru Ceon tea, profesoru de scientiele naturale la Institutulu rom. ped.-teologicu. Aradu. Tipografi'a lui Stefanu Gyulai. O brosiura forte interesanta mai vertosu pentru inteleginti'a mai superiura si pentru aceea ne rezervamu a vorbi mai multu despre dens'a cu alta ocaziune. Pretiulu 40 cr.

Fisic'a in scól'a poporala de Georgiu Pop'a. Aradu in tipografi'a lui L. Réthy 1878. O carte de multu dorita de invetiatori scrisa in unu stilu usioru, „cú desclinita atentiune la aceea“, cum dice auctorulu, „cá propunatoriulu, in fia-care casa se póta gasi séu insusi se-si póta face mai tóte instrumintele necesarie la esperimentari.“ O recomandamu dara DD. Invetiatori cu aceea observatiune, cá cetindu „pre c u v e n t a r e a“ scurta dar' multu insemnata a acestei carti, se pricepa intentiunea auctorului si urmându la propunere dupa dens'a, nu ne indoimu, cá voru aretá resultatele cele mai dorite. Pretiulu 40 cr.

Se vëndu in Aradu in cancelari'a consistoriului rom. ort.

O voce seriósa in ór'a suprema, catra clerurile romane si fruntasii poporului romanu, in caus'a instructiunei populare, de unu Archipresbiteru. Budapest'a 1878. Cu tipariulu lui Alecsandru Kocsi, calea tierói Nru 39. O brosiurica pe câtu de mica, pe atâtu de ponderósa si interesanta, cáci ea cuprinde adevveruri, ce trebue se misce anim'a ori-carui romanu nepe ocupatu, adevveruri, ce atingu esistinti'a nóstra cá romani si ne amenint cu perire, déca nu vomu cautá se le vindecamu, ele atingu miserabil'a deplorabil'a stare a scóleloru nóstre confesionali romanesci,

Auctorulu brosiurei, care, precum se vede, s'a ocupatu multu de starea scóleloru nóstre nu numai in teoria, ci mai vêrtosu in pracsă, imparte opulu seu in 6 parti. In partea prima ne aréta, ca starea nóstra actuală este mai rea de cum credemu noi si acést'a ni-o dovedesce cu arguminte pipaibile, scóse din esperinti'a de tóte dfilele si din cele, ce se intempla pe terenulu culturai nostre besericesci si scolarie, unde noi de noi avemu se dispunemu, trage apoi bilantiulu intre anii trecuti cu vre-o trei decenii si intre prezentu si ne aréta că nu progresamu cum aru trebu' se progresamu, si cine nu progreséza tianendu pasi cu postulatele timpului, cu popórele vecine culte, acél'a regreséza. — In partea a dóu'a intréba, care e caus'a decaderii nóstre, si aci ne aréta, ca caus'a acestei stari triste este remanerea indereptu a romanului in cultura séu lips'a de invetiatura. Combate opiniunea scelora, cari acést'a nefericita stare a scóleloru nóstre, o atribuescu numai sistemului de gubernare, ce domnesce astadi la noi si nu si nóue insusi. — In partea a trei'a ne aréta, cum se potu delaturá causele reului. „Déca recunóscemu“ — díce auctorulu — „că concurinti'a cea mare straina a ruinatu pe ai nostri, si déca mai recunóscemu, ca aceea concurintia este urmarea culturai moderne, culturai superióre; atunci de sine urméza, ca voindu noi se scapamu si scutimu pe poporulu nostru de periculu acelei concurintii superiorea, trebue se-i damu si lui si inca câtu se póte mai cu graba, o aseméni cultura, cultur'a, ce o pretinde timpul, adeca impregiurările actuali.“ Deci cine doresce radicareă poporului nostru, trebue se nisúesca ai inlesni cultur'a. — In partea a patr'a aréta cine are chiamarea si chiaru detorinti'a de a se ingriji de cultur'a poporului nostru. Si acést'a o atribue besericeloru nóstre romane de ambele confesiuni. — In partea a cincea ne aréta, cum se infiintiamu si sustienemu noi scóle confesionali mai bune, mai corespundietorie lipsei celei mari pentru poporulu nostru. Fiindu-că pâna acuma din partea besericeloru nóstre nici pe departe nu s'a facutu aceea, ce s'aru fi potutu face, ce ar' fi trebuitu se se faca pentru caus'a scolara; si aci e meritulu celu mai mare alu auctorului, căci elu nu descrie numai neajunsurile si defectele scóleloru nóstre, ci totu odata ne da si inviatiuni, cum se le delaturamu. — In fine cá de incheiare in partea a sies'a ne aréta, că, cá se potemu procede cu mai mare efectu in caus'a acést'a atátu de insemnata pentru noi, ne trebuescu mai 'nainte de tóte organe corespundietorie. Dă, organe corespundietorie!

Noi, cari cunóscemu starea scóleloru nóstre din ambele Ierarchii romane cea mai mare parte din propri'a autopsia in faci'a locului, din pracsă si teoria si cari ne magulimu că cunóscemu si nisuinti'a besericeloru nóstre in promovarea invetiamentului si a educatiunei publice, trebue se recunóscemu că auctorulu brosiurei din cestiune este barbatu versatu pe terenulu scolaristicu administrativu si didacticu si trebue se marturisimu, ca acést'a brosiura ne-a surprinsu cu atátu mai placutu, cu câtu ea este scrisă de unu barbatu besericescu, care vorbesce in caus'a acést'a dupa catedra si ne descopere reulu acolo, unde este, că se-lu cunóscemu cu atátu mai bine, si se cautamu a-lu vindecá câtu

se pôte mai curêudu. — Ne-a venitu dara lucrulu cu totulu streinu cetindu in corespondenti'a „Telegrafului romanu“ Nr. 44. din Budapest'a urmatoriele pasage: „Aici a aparutu nu de multu o brosiura, „Voce seriose“ etc. care cu multa necunosciantia de lucru tractéza caus'a invetiamentului nostru. Auctorulu se subserie „Archipresbiteru.“ Dupa cunosciantiele sale despre organismulu besericei apoi archipresbiterulu se vede ca inca n'a amblatu cu carti besericesci in mana. Cu tôte aceste din caldur'a, cu care imbraciosiéza d. V. B. brosiur'a, transpare, ca scopulu este ascunsu in dosulu invetiamentului. Man muss eben seine Pappenheimer kennen. — Atentiune!

Éta érași dovéda destula, ca nu regimulu, ci noi portamu vin'a regresului in lini'a prima, càci de-abié se aréta ici cólea câte unu barbatu de anima, unu barbatu care ne aréta reulu, unde jace, si totu-odata ne indigitéza midilócele cele mai eficace pentru delaturarea lui, si noi in locu se-i multiamimu si se-i intindemu mana de ajutoriu pentru delaturarea reului, ce ne amenintia esistinti'a nationala, noi 'lu aducemu in suspitiune si i-i atribuimu o legatura punibila cu d. V. B. in care ar' fi unu scopu ascunsu in dosulu invetiamentului! Este acést'a maniera, este acést'a incuragiare de a vorbí adevéru? Este d. V. B. unu individu periculosu pentru beserica, pentru natiunea nóstra? Citésca d. corespondinte articuli ce multi din diarele nóstre si mai cu séma articulu D. Curtius in „Observatoriulu“ care a zugravitu icón'a scóleloru nóstre cu o cunosciantia rara. Citésca raportele sínódeloru si se va convinge, ca auctorulu brosiurei tractéza caus'a invetiamentului in modulu celu mai dreptu si adevératu, de si pôte nu la toti placutu. Eu, care me ocupu de scóla aprópe de 30 ani, cá functionariu alu scólei, nu numai formalmente, cum e cãm obicei-nuitu, ci cutezu a díce ca cu tóta energi'a, care a fostu recunoscuta si de Ministrulu culteloru absolutisticu, respundiendu la relatiunea mea, ce am facutu la anulu 1856 despre starea interna si esterna a scóleloru nóstre din Transilvani'a in urmatoriulu modu: „der Schulrath Dr. Vasiciu hat seine Aufgabe erfasst und wird sie zu Ende führen“ recanoscu, ca cele scrise in brosiura nu numai ca nu suntu esagerate, ci inca pré modesta si déca D. Corespondinte alu „Telegrafului romanu“ nu crede, vina se-lu ducu eu ori in ce districtu scolasticu va pofít, si nu me indoescu, ca nu va aflá starea scóleloru nóstre asié precum este ea descrisa in multu laudat'a brosiura, si déca vré si densulu in adevéru precum nu ne indoimu, cultur'a poporului nostru, apoi va pricepe si indigitatiunile, ce ni se dau in brosiura pentru delaturarea reului ce amenintia natiunea cu perire.

Pentru noi insemnatatea brosiurei este cu atâtu mai mare, cu câtu in ea adevéru vene dela unu dignitariu besericescu, fiendu cá tocmai din partea acést'a s'a cautatu si se cauta a se acoperí reulu si ai dá numai modela paliativa.

Nu demultu se cetí in unu sinodu protopresbiterialu raportulu Inspectorului despre starea deplorabila a scóleloru in unu cercu eminentu, un regresulu e pipaitu, si venindu la desbatere caus'a reului érași unu bescanescu esclama: „Ori ce vomu face, nu ajuta nimicu, pâna candu pr'

locului, cari in prim'a linia suntu chiamati a se ingrigi de scóla, nu se voru interesá de scóla mai cu energiá, nu voru sprigini silintiele invetiatoriloru, si nu voru invetiá parentii despre folosulu scólei.“ Si asié si este, cáci esperinti'a ne invétia, cá unde e unu preotu cu zolu, care scie sprigini pre invetiatoriu in chiamarea s'a si lucra mâna in mâna la desvoltarea afacerii scolarie, acolo scól'a prosperéza, copiii ambla la scóla, parentii incepu a cunósce folosulu scólei si comun'a aceea prosperéza, éra unde suntu doi preoti si nu se intielegu — precum e cáin obiceiuitu — si ce direge unulu, strica celalaltu se nascu partide, invetiatoriulu ori cátu se va sili, silinti'a si prestatiunea lui nu e recunoscuta, pentru-cá nu póte face pre voia la doi contrari in tendintie. Mai adauge si fractarea rea a invetiatoriloru tocmai din partea besericéscá, precum se facú mai deunadi cu unu invetiatoriu, care fiindu-ca nu potú scóte din salariulu seu nici la comisiunea scolastica, nici la comitetulu parochialu, fú silitu, cá se nu cada in detorii se se adreseze cátra oficiolatu politicu, si care pentru acést'a fapta a fostu amenintiatu in scaunulu protopresbiterialu cu scóterea din postu, déca va mai cutézá a face un'a cá acést'a necuviintia!? Ba totu acelu invetiatoriu a fostu si judecatu a platí îndereptu o remuneratiune, care a primit'o pentru oste-nelele s'ale inainte cu 4 ani.

Nu ne slobodímu mai departe cu numerarea si altoru rele, ci dorimu cá se judecamu despre cele scrise in brosiura cu sange reoe, si supunédu-le unei mature debateri in congrésu se se rénduiesca o comisiune anchetória, care cu Consistoriulu metropolitanu alu conationaliloru nostri greco-catolici, se ficese conditiuni, sub cari amu poté noi sustiené scólele nóstre de ambele confesiuni in o stare mai buna, in o stare mai corespundietória postulatelorú timpului, fora a ne atinge de un'a séu alt'a confesiune. Auctorulu brosiurei din cestiune a priceputu fórté bine, cá natiunea nu vá sporí, nu se vá cultivá in modu doritu déca va pasi unilateralminte. Natiunea nóstra este cá si tulpin'a unui copaciu, care a slobodítu doue ramuri, cari ramuri pâna ce crescú in simetria, in asemenea directiune, ne dau o infaciosiare placuta si atragatória, cum inse unu ramu va remané îndereptu, va fi mai micu, atunci infaciosiarea intregéi tulpinei nu va fi placuta, nu va avé insemnatatea, ce o pote avé candu ambele ramuri crescú in asemenea directiune spre asemenea scopu, a dá nutrémentu cuviintiosu tulpinei, din care s'a inaltiatu!

Déca ne-amu estensu mai multu in materi'a acést'a, ceremu scusa dela cetitori, pentru-ca e o materia pentru care avemu se sacrificamu tóte poterile nóstre.

SE SE CORÉGA!

In Nr.	pag.	in locu de :	cetesce :
4	60	de noptea	nopte
„	62	estorali	peptorali
„	64	oesolici	ocsalici
„	67	dupa 179 se se puna	milíone
„	68	in maisela	in mai intinsele.



CUNUNA de ROGATIUNI.*)

Rogatiune de demanétia.

Dómne sânte dintre stele,
 Ce 'n a noptiei óre grele
 Blându asupra-mi ai veghiatu,
 Si din somnulu linu si dulce
 Faci'a dílei ce straluce
 S'o vedu ér' m'ai desceptatu :

Pentru-atât'a ingrigire
 Eu unu glasu de multiamire
 Potu adi numai se-ti jertfescu,
 Cá si-a luncei paserióre,
 Ce in resaritu de sóre
 Cântându veselu te maresc.

Nu uitá, te rogu, de mene
 Nici in asta dí ce vene,
 Tinde-mi mana de-ajutoriu,
 Si p'a vietiei carari grele
 Apera-me de-ori ce rele
 Cu-alu teu braciú spriginitoriu.

Pasii mei condú-i spre bene,
 Si departa de la mene
 Ori ce cugetu necuratu,
 Se te potu mari 'n vecia
 Cu simtiu si anima pia,
 Cu sufletu nevinovatu.

Rogatiune de sér'a.

Tu, ce porti grigie de-o lume:
 Colo susu de ceriulu santu,
 Josu de vermii fora nume
 Si de totu ce-i pre pamentu!

Tu, ce-adormi in visuri line
 Nóptea pe ai tei buni fii:
 Cauta, Dómne! si la mine
 Din a ceriului campii.

Eu plecu capu-mi spre odina
 Si adormu cu tine 'n gându;
 Dá se-mi fia nóptea lina,
 Somnulu dulce, visulu blându.

Apera-me diatre stele
 'N-asta nopte de-ori ce reu,
 Si in diori buzele mele
 Voru mari numele teu.

Inainte de invetiatu.

Creatoru, ce-a noptii cétia
 O alungi cu-alu teu cuventu,
 Si in diori de demanétia
 Luminedi acestu pamentu :

Luminéza si-a mea munte
 Si mi-ajuta a 'nvetiá,
 Se cunoscu faptele-ti sânte,
 Se cunoscu marirea ta!

*) Din Cartea de Rogatiuni pentru tenerimea romana redá de Pop'a Nicolae in Gherl'a.

Pentru insanetosiare.

O! puternica fiintia,
Ce in ceriuri locuesci,
Si acelor cu credintia
Rogatiuni le implinesci.

Celu ce 'n tempu de primavéra
Amortítele campí
Din a ernei mórte-amara
Mai frumóse le re'nví.

Tu, ce-a luméi róta mare
O 'nvertesci din ceriulu santu,
Si fortunele pe mare
Le alini cu unu cuventu :

O! alina si-ale mele
Mari doreri ce me muncescu,
Si din patulu bólei grele
Scóla-me, medicu ceroscu !

Tu trimíti bóle 'n viétia,
Tu le scíi si vindécá.
Numa 'n tine am sperantia :
Tinde-mi dara man'a tá,

Cá se potu amblá ferice
Pe-ale tale cái merou,
Cátu voiú fi in lume-aíce
Prémarindu numele teu.

Pentru parenti.

Ce ar' fi din asta lume
For' de tine, Creatoriu
Ce indrepti cu a ta mana
Alu ei mersu invêrtitoriu ?

Ce ar' fi cu mine óre,
Copilasiu nepriceputu,
Fora tata, far' de mama,
Cari me tienu sub alu loru scutu ?

Dupa tine, loru in lume
Potu mai multu se multiamescu ;
Ei mi-au datu viétia, pane,
Si indemnu se te marescu.

Tiene-i, Dómne, multi ani inca
Se-mi mai fie 'ntr'ajutoriu,
Si pazesce-i de-ori ce rele
Cu-alu teu braciú aperatoriu.

Dà-le 'ndemnu si sanetate
Se me póta invetiá
Si conduce in viétia
Ne-'ncetatu pe calea ta.

Pentru natiune.

Nori doiosi adi se aduna
Pe alu ginteí mele ceriu
Ajutoriu eu, Dómne, numai
Dela tine potu se-i ceru.

Cáci tu, numai, Creatorulu
Omenimeí, ce iubesci,
Fost'ai, si-i fi, protectorulu
Marei natiunii romanesci.

Cauta dar' cu indurare
Spre acestu iubitú poporu
Scóte-lu viu si multu mai tare
Din viforulu lupteloru.

Nu lasá se cadia prada
Ne'mpacatiloru dújmani,
Ci ajuta-i, in unire
Fericire si marire
Se traésca mfi de ari !

Redactoriu : **Dr. P. Vasiciu.**

Editoru : **N. F. Negrutiu.**